

РОЗДІЛ VI. МЕНЕДЖМЕНТ ОСВІТИ: ТЕНДЕНЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

УДК 378.126:005.336.2

А. Сбруєва, Д. Козлов

Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка

КРИТЕРІЇ ТА РІВНІ СФОРМОВАНОСТІ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Статтю присвячено розкриттю проблеми оцінювання готовності викладача вищої школи до управлінської діяльності. На основі кваліметричного підходу розроблено картку кваліметричного оцінювання рівня сформованості управлінської компетентності викладача вищого навчального закладу. Аргументовано вимоги до визначення критеріального апарату щодо вимірювання сформованості управлінської компетентності викладача вищої школи. Запропоновано критерії (позиційно-ціннісний, когнітивно-операційний, аналітико-рефлексивний) та визначено рівні (продуктивний, достатній, елементарний) сформованості управлінської компетентності викладача вищого навчального закладу.

Ключові слова: кваліметричний підхід, критерій, рівень, показник, управлінська компетентність, викладач вищого навчального закладу.

Постановка проблеми. Вхідження України до європейського освітнього і наукового простору, згідно з Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 рр., передбачає подальшу модернізацію системи ступеневої вищої освіти, що ґрунтується на суттєвому підвищенні її якості, забезпеченні гідного рівня навчальних досягнень студентів, сформованості в них актуальних для професійної та соціальної діяльності знань і вмінь, відповідних особистісних і ділових якостей.

За таких умов особливого значення набуває професійна підготовка викладачів вищої школи нового покоління. Об'єктивна необхідність інтенсивних змін педагогічних систем і процесів, варіативність програм і освітніх технологій, розвиток інформаційно-комунікаційного середовища потребують високого рівня готовності викладача вишу до управлінської діяльності.

Управлінська компетентність як складова професіоналізму викладача сучасної вищої школи передбачає здатність критично мислити, приймати рішення, вміння адаптуватися до динамічних умов життєдіяльності, оптимізувати ресурси для реалізації особистісних якостей і здібностей студента, організацію його вмотивованої творчої діяльності.

Отже, важливим є питання оцінювання сформованості управлінської компетентності викладача вищої школи.

Аналіз актуальних досліджень. Науковому осмисленню проблеми формування та оцінювання рівня управлінської компетентності викладача вищого навчального закладу сприяють наукові розвідки вітчизняних і зарубіжних учених, у яких окреслено:

- методологічні засади формування управлінської компетентності викладача (В. Андрущенко, С. Клепко, В. Кремень, Р. Полцієн, І. Ширшова та ін.);
- теоретичні основи системно-структурного і системно-функціонального аналізу педагогічної та управлінської діяльності (А. Губа, Є. Бондаревська, Г. Дмитренко, Г. Єльнікова, О. Касьянова, О. Мармаза, Т. Роговата ін.);
- проблему підвищення якості вищої освіти (В. Андреев, В. Биков, А. Бойко, Б. Гершунський, А. Дженкінс, Д. Матрос, Г. Селевко, С. Сисоева, С. Сіліна, Т. Штелікта ін.);
- сутність та особливості компетентнісного підходу в освіті (Н. Бібік, Е. Зеєр, Л. Карамушка, А. Маркова, Н. Ничкало, О. Пометун, О. Савченко, А. Хуторський, Ю. Татурта ін.).

Мета статті – розробка критеріїв та рівнів сформованості управлінської компетентності викладача вищого навчального закладу.

Методи дослідження. Для реалізації мети статті використано комплекс **методів**: *загальнонаукових*: аналіз, синтез, абстрагування, порівняння та узагальнення, покладених в основу розвитку досліджуваного феномену; *конкретно-наукових*: термінологічний аналіз філософської, психологічної, педагогічної, управлінської науково-методичної літератури для порівняння різноманітних поглядів на досліджувану проблему; системно-структурний аналіз уможливив з'ясування взаємозв'язку та взаємодії структурних елементів досліджуваного феномену; теоретичне моделювання – для розробки картки кваліметричного оцінювання рівня сформованості управлінської компетентності викладача вишу; *емпіричних*: спостереження, бесіда, анкетування, тестування, опитування, метод експертних оцінок – для встановлення рівнів сформованості управлінської компетентності викладача вищої школи.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що функціонування і розвиток соціально-педагогічних явищ як складних систем залежить від значної кількості чинників і взаємозв'язків. Тому, формування управлінської компетентності викладача вищої школи у процесі його професійної діяльності зумовлює необхідність виокремлення параметрів, критеріїв і показників для аналізу, оцінки перебігу досліджуваного процесу, обґрунтування перспектив його розвитку та визначення рівня сформованості складових управлінської компетентності викладача ВНЗ.

Зауважимо, що вибір параметрів, критеріїв, показників сформованості управлінської компетентності викладача вищої школи нами здійснено на основі врахування їх наукового трактування.

Так, у «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» визначено параметр як величину, що характеризує якусь основну властивість або ознаку предмета, явища, пристрою [2, 136]. «Сучасний словник іншомовних слів» наводить таке визначення критерію: – це «ознака, що лежить в основі поняття, судження, класифікації, оцінки» [10, 390].

С. Архангельський тлумачить критерій як змістово-кількісну міру явища, що вимірюється. Це – числовий показник змінної величини, який змінюється під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів та повинен відповідати тому явищу, мірою якого він є, і одночасно виражатися числом «одиниці виміру». Одиниця виміру обирається за згодою дослідників (експертів) і набуває значення «загальної довіри» [1, 10].

Кожний критерій розкривається через низку показників. Показник – доказ, ознака, свідчення чого-небудь; дані про результати роботи, діяльності [2, 278].

На думку Л. Калініної, Л. Карамушки, Т. Сорочан, Р. Шиян, критерій – це об'єктивна спрямованість ефективності, а показник – досягнутий її рівень. Отже, критерії мають нормативний характер, а показники фіксують досягнутий рівень [9, 171].

Важливою бачимо думку О. Касьянової [4] про те, що критерії та показники повинні відповідати таким загальнонауковим вимогам: 1. Однозначність трактування. 2. Елементарність (не бути такими, що зводяться до інших показників). 3. Здатність вимірювати те, для чого цей критерій призначений. 4. Об'єктивність. 5. Відображення системного характеру діяльності. 6. Забезпечення необхідної повноти оцінки. 7. Відсутність дублювання.

Отже, вважаємо, що для визначення рівня сформованості управлінської компетентності викладача вищого навчального закладу до кожного параметра мають бути дібрані змістові критерії. Ці критерії розкривають зміст певної складової управлінської компетентності та одночасно створюють основу для її оцінки [5].

До кожного критерію слід дібрати показники його прояву, підґрунтям для визначення яких є унормовані вимоги до професійно-педагогічної діяльності викладача вищого навчального закладу.

Зазначимо, що визначення рівня сформованості управлінської компетентності педагога вищої школи в нашому дослідженні запропоновано здійснювати на основі кваліметричного підходу, який дозволяє виміряти якісні характеристики кількісною мірою. Отже, виникає необхідність створення відповідної нормативної (кваліметричної) моделі. Нами розроблено картку кваліметричного оцінювання рівня сформованості управлінської компетентності викладача вищої школи (табл. 1).

У контексті досліджуваної проблеми важливим є розкриття застосування головних принципів кваліметрії, про що нами наголошено нижче.

Таблиця 1

Картка кваліметричного оцінювання рівня сформованості управлінської компетентності викладача вищої школи

№ з/п	Коефіцієнт відповідності показника K_i	Вагомість показника V_i	Значення показника $V_i K_i$	Σ значень показників $V_i K_i$	Вагомість фактора m_i	Значення фактора F_i
1.	K_1					
	K_2					
	K_3					
2.	K_7					
	K_8					
	K_9					
3.	K_{10}					
	K_{11}					
	K_{12}					
Загальна оцінка рівня сформованості управлінської компетентності викладача вищої школи				$I_{\text{заг.}} = F_1 m_1 + F_2 m_2 + F_3 m_3$ $F_i = m_i (V_1 K_1 + V_2 K_2 + V_3 K_3)$		

Аналіз наукової літератури з педагогіки, теорії менеджменту (М. Гриньова [9], О. Касьянова [4], О. Мармаза [7], Л. Калініна, Л. Карамушка, Т. Сорочан, Р. Шиян [9] та ін.) дає можливість стверджувати, що для формування управлінської компетентності викладача вищого навчального закладу важливе значення мають такі складові управлінської компетентності: позиційно-ціннісний, когнітивно-операційний, аналітико-рефлексивний.

На основі проведеного аналізу, розробляючи картку кваліметричного оцінювання рівня сформованості управлінської компетентності викладача вищого навчального закладу (табл. 1), виходимо з того, що для забезпечення успішності в досягненні результатів необхідно створити спеціальні умови. Отже, на наш погляд, перший параметр (позиційно-ціннісний), який характеризує діяльність, є створення умов для її здійснення (або показує можливості управлінської структури). Наступний параметр (когнітивно-операційний) характеризує власне діяльність або можливості її здійснення, третій (аналітико-рефлексивний) – результат цієї діяльності.

Відмітимо, що кожний фактор характеризується критеріями першого порядку, які виробляються подальшою декомпозицією напрямів діяльності викладача ВНЗ і визначаються у картці показниками (табл. 1).

Зауважимо, що повноцінна управлінська компетентність викладача вищої школи повинна включати всі три складові. Так, несформованість першої складової призводить до здійснення професійно-педагогічної діяльності на основі нечітких орієнтирів, неусвідомлених цілей і мотивів, перетворює цю діяльність на виконання лише окремих дій і операцій. Відсутність знань, умінь, навичок щодо управління навчально-пізнавальної діяльністю студентів (несформованість другої складової) обумовлює таку

діяльність викладача вищої школи, що характеризується невмінням визначати специфіку учасників педагогічного процесу; спробами розв'язувати інноваційні завдання навчання і виховання студентів за допомогою традиційних прийомів і способів, на екстраполяцію наявного, попереднього досвіду на нову професійну ситуацію. Несформованість третьої складової призводить до нерегульованої професійно-педагогічної діяльності, неадекватної самооцінки, відсутності орієнтації у власних можливостях і здібностях, а отже, до втрати мети діяльності та до неусвідомлення її досягнення.

Прокоментуємо означене більш детально.

Вважаємо, що позиційно-ціннісна складова включає такі показники: наявність ціннісних орієнтацій і мотивів, адекватних цілям і завданням управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів; ціннісне ставлення до професійно-педагогічної самореалізації та професійного вдосконалення; виявлення соціально активної життєвої та педагогічної позиції; вмотивованість до професійного розвитку та саморозвитку; сформованість важливих для управління особистісних якостей; розвиток стратегічного мислення; відповідальність за результати власної діяльності; здатність до самоменеджменту.

Названі показники виявляються у наявній системі цінностей, моральних та інших соціальних норм, ідеалів, установок; внутрішньої мотивації, заснованої на індивідуальній системі мотивів, прояві зацікавленості до педагогічної та управлінської діяльності; дієвості мотивів саморегуляції професійно-педагогічної діяльності; ініціативності та її активному виявленні у житті й діяльності; потребі в розвитку, саморозвитку, вдосконаленні професійної діяльності; наявності стійких пізнавальних інтересів у сфері педагогіки, психології, педагогічного менеджменту; прагненні до самоствердження у професійній діяльності; здатності переборювати труднощі для досягнення мети.

Аргументуємо, що когнітивно-операційна складова управлінської компетентності викладача вишу характеризується такими показниками: наявність системи знань з педагогіки, психології, педагогічного менеджменту, знань про управління навчально-виховним процесом як провідної діяльності викладача вищої школи, способи й форми професійного самовдосконалення, узагальнення і трансляції досвіду; умінь здійснення педагогічного і прогностичного аналізу, проектування цілей, планування навчального процесу та його організації, контролю й оцінювання навчально-пізнавальної діяльності студентів; наявність діагностико-прогностичних, організаційно-регулятивних, контрольних-регулятивних умінь; здатність до прийняття управлінських рішень у стратегічній, тактичній та оперативній перспективі.

Зазначені показники реалізуються через використання наявних знань, умінь, навичок для ефективної організації педагогічного процесу, передачу соціального досвіду та формування особистості майбутнього фахівця; обґрунтоване цілепокладання в педагогічному процесу; його планування; використання ефективних стратегій і тактик педагогічної діяльності; уміння організувати навчально-пізнавальну діяльність студентів; ставлення викладача до професійного самовдосконалення й особистісного розвитку.

Аналітико-рефлексивна складова управлінської компетентності викладача вишу, на наш погляд, вміщує такі показники: аналіз, самоаналіз, осмислення, оцінка й рефлексія власної діяльності викладача, його поведінки, вчинків, спілкування, стосунків з оточенням, їх корекція, здатність до самоуправління (самоменеджменту), комунікації, емоційної стабільності, самоорганізації.

Означені показники виявляються в адекватному оцінюванні рівня управлінської компетентності, власного рівня особистісно професійного розвитку; ставленні викладача до наявної системи знань і умінь, необхідних для здійснення професійно-педагогічної діяльності; вмінні організувати власну діяльність, прагненні до освоєння механізмів рефлексії й використання їх у власній діяльності; оволодінні формами особистісно професійного розвитку, вдосконаленні стилю педагогічного спілкування; реалізації комунікативних знань і умінь; забезпеченні комфортності у взаємовідносинах, створенні атмосфери взаємної зацікавленості, довіри, поваги й підтримки; відкритості до діалогу, реалізації бажання спілкуватися на паритетному рівні взаємного прийняття й обміну цінностями, особистими позиціями і поглядами; здатність до самоорганізації, самооцінки і самоконтролю; вміння керувати власними емоціями, побудови адекватної «Я-концепції».

Розглянемо застосування головних принципів кваліметрії при розробці картки кваліметричного оцінювання рівня сформованості управлінської компетентності викладача ВНЗ, спираючись на роботу Г. Дмитренка [3].

Принцип перший. Якість повинна розглядатись як складна властивість об'єкта, як сукупність властивостей продукції, що зумовлюють її придатність задовольнити певні потреби. Ми використовуємо цей принцип, розкладаючи управлінську компетентність викладача на складові першого, другого та третього рівня. Вважаємо, що позиційно-ціннісна складова представлена трьома критеріями: ціннісне ставлення до професійно-педагогічної діяльності; вмотивованість до професійного розвитку і саморозвитку; сформованість важливих для управління навчально-виховним процесом у виші особистісних якостей викладача ВНЗ. Ці критерії, у свою чергу, розкриваються через показники.

Принцип другий. Взаємозв'язок між якістю і складними й простими властивостями, що її визначають, можна подати у вигляді ієрархічної

структури, на нижньому рівні якої – прості властивості. Кожний параметр розкривається низкою простих властивостей показників. Наприклад, критерій «Наявність стійких пізнавальних інтересів у сфері педагогіки, психології, теорії управління, педагогічного менеджменту» містить такі показники: наявність системи знань про управління навчально-виховним процесом як провідної діяльності викладача; наявність знань щодо цілісної системи управлінських функцій; опанування способами й формами професійного самовдосконалення, узагальнення і трансляції досвіду.

Принцип третій. Придатність до використання продукції визначається з урахуванням ступеня задоволення конкретних суспільних та особистих потреб. У даному випадку під продукцією діяльності викладача розуміємо – рівень професійних знань, умінь, навичок, його здатність адаптуватися в мінливому середовищі, професійно-педагогічне зростання, розвиток творчого потенціалу. Оцінку продукту діяльності кожного викладача вищої школи слід проводити як самооцінку (задоволення особистих потреб) і зовнішню оцінку з боку студентів, викладачів кафедри тощо.

Принцип четвертий. Окремі властивості (прості й складні) можуть бути виміряні в специфічних для кожної властивості одиницях вимірювання. Внаслідок такого вимірювання встановлюються значення абсолютних показників властивостей P_i ($i = 1, 2, 3, \dots, n$). У картці кваліметричного оцінювання рівня сформованості управлінської компетентності викладача ВНЗ (табл. 1) як абсолютні показники використано бали для кожної простої властивості (критерію). Наприклад: повна відповідність вимогам (так) – 1; часткова позитивна відповідність вимогам (більше так, ніж ні) – 0,75; урівноважена відповідність вимогам (і так, і ні) – 0,50; частково – негативна відповідність вимогам (більше ні, ніж так) – 0,25; повна невідповідність вимогам (ні) – 0.

Принцип п'ятий. Значення абсолютних показників можна знаходити на основі: фізичних експериментів (методами метрології: вимірювання геометричних розмірів, ваги, твердості тощо); соціальних експериментів (методами експериментальної психології – експертне вимірювання); побудові аналітичних моделей функціонування об'єктів – методами визначення ефективності, що розроблено у технічних та економічних науках.

Зауважимо, що при формуванні картки кваліметричного оцінювання рівня сформованості управлінської компетентності викладача ВНЗ (табл. 1) для знаходження абсолютних показників нами використано експертне вимірювання, де експертами виступали слухачі магістерської програми, їх колеги, викладачі кафедри, керівники [5; 6].

Принцип шостий. Окрім абсолютного показника P_i , кожна проста або складна властивість може бути схарактеризованою й відносним показником K_i . Відносний показник K_i визначається зіставленням абсолютного показника P_i з еталонним (базовим) абсолютним показником $P_{i,et}$, що відображає

змінюваний у часі рівень суспільної потреби: $K_i = f(P_i, P_{i\text{ет}})$. Величина $P_{i\text{ет}}$ обирається з урахуванням потреб та ресурсів суспільства.

Принцип сьомий. Поряд з P_i (абсолютний показник) та K_i (відносний показник) кожна складна або проста властивість характеризується також своєю вагою серед усіх інших властивостей – коефіцієнтом ваги показника властивості M_i .

У розробленій нами картці кваліметричного оцінювання рівня сформованості управлінської компетентності викладача ВНЗ (табл. 1) кожна складова управлінської компетентності викладача має свою вагу в межах і в її частках.

Принцип восьмий. Комплексну кількісну оцінку якості K можна подати як деяку функцію відносних показників K_i та коефіцієнтів вагомості M_i і $K_i = f(K_i, M_i)$. Функція f може виражати різні залежності – середньозважені (арифметичну, геометричну та ін.) величини; лінійну функцію, поліном тощо.

У представленій картці кваліметричного оцінювання рівня сформованості управлінської компетентності викладача ВНЗ (табл. 1) комплексна кількісна оцінка якості виражає середньовиважену арифметичну залежність такого вигляду:

$I_{\text{заг.}} = F_1 m_1 + F_2 m_2 + F_3 m_3$, де F_i – оцінка фактора; m_i – коефіцієнт (вага фактору).

Відмітимо, що залежно від прояву сукупності визначених показників, сформованість управлінської компетентності викладача вищого навчального закладу характеризується продуктивним (високим), достатнім (середнім) і елементарним (низьким) рівнями. Зазначимо, що поняття «рівень» відображає діалектичний характер процесу розвитку певної якості.

Вважаємо, що на продуктивному (високому, оптимальному) рівні викладач вищої школи виявляє стійкий інтерес до проблем педагогічного управління, характеризується сформованою мотивацією саморозвитку, усвідомленням значущості розвиненості особистісно й професійно важливих якостей. Такий викладач керується власними цілями та мотивами, визначає і змінює особисті установки й цінності, здатний до переосмислення себе та творення можливостей для потенційної реалізації управлінських дій у навчально-виховному процесі ВНЗ. Викладач демонструє засвоєння управлінських знань і вмінь, що дозволяє йому здійснювати планування навчально-пізнавальної діяльності студентів та власної професійно-педагогічної діяльності, організовувати й контролювати власну професійну діяльність та навчальну діяльність студентів, відповідально ставиться до результатів педагогічного процесу, самостійно й нестандартно підходити до прийняття обґрунтованих управлінських рішень; постійно вести пошук і використовувати нові методи, способи, прийоми, форми та засоби навчання. Викладач ВНЗ

прагне до співробітництва, дотримується демократичного стилю спілкування; вирізняється здатністю до рефлексивної взаємодії.

На наш погляд, достатній (середній, допустимий) рівень передбачає ситуативність у виявленні інтересу до питань педагогічного управління, усвідомлення необхідності вдосконалення власної особистості та перегляду системи мотивації. Проте частково прагне до професійного розвитку і саморозвитку, поверхово володіє вміннями самореалізації, невпевнено і рідко застосовує їх в діяльності. Викладач ВНЗ має відповідні, але недостатньо повні знання щодо реалізації педагогічного управління, які активно застосовує у процесі професійно-педагогічної діяльності; має сформовану сукупність управлінських умінь з наданням переваги діям за аналогією, копіюванням відомих способів та операцій. Не виявляє активності в освоєнні діяльності більш складного рівня. Частково володіє самостійною професійно обґрунтованою здатністю до цілепокладання, планування навчально-пізнавальної діяльності студентів та власної діяльності, її організації та контролю. Спостерігається розвиненість значущих особистісних і професійних якостей, володіння продуктивними способами спілкування, проте, у взаємодії зі студентами виявляє схильність до авторитарного стилю; демонструє здатність до здійснення аналізу, об'єктивного оцінювання власної діяльності; корекція власних дій відбувається не систематично. Педагог ситуативно управляє власними емоціями у проблемних професійних ситуаціях.

Відмітимо, що елементарний (низький, критичний) рівень, на нашу думку, характеризується відсутністю інтересу до управлінських питань, негативним ставленням до самовдосконалення, професійного саморозвитку та формування необхідних особистісних і професійних якостей. Викладач ВНЗ має дискретні знання стосовно категорій теорії управління, виявляє управлінські знання репродуктивного характеру, має вузький педагогічний і управлінський світогляд. Спостерігається нерозвиненість управлінських умінь, невміння імпровізувати, інтерпретувати у застосуванні форм, методів, засобів, технологій, виявляє схильність до наслідування та реалізації стереотипних рішень у педагогічному управлінні. Низький рівень сформованості управлінської компетентності викладача ВНЗ характеризується відсутністю здатності до самостійного професійно-обґрунтованого цілепокладання, планування, контролю і самоконтролю навчально-пізнавальної діяльності студентів та власного особистісного і професійного розвитку. Викладач має організаторські здібності, проте, не виявляє бажання їх застосовувати у професійно-педагогічній діяльності, йому властива несформованість адаптованого стилю поведінки й здатності до рефлексії; виявляється інертність, небажання долати труднощі у професійно-педагогічній діяльності. Комунікативна поведінка педагога є неефективною;

використовує переважно неадекватні ситуації, способи впливу. Такий викладач ВНЗ неконструктивно управляє власними емоціями у професійно-педагогічній діяльності. Педагог внутрішньо закритий для професійного саморозвитку, не володіє для цього необхідними вміннями і не намагається оволодіти ними.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок.

Узагальнюючи отримані та подані результати проведеного аналітичного дослідження, наголошуємо на таких найбільш суттєвих з них:

1) для визначення рівня сформованості управлінської компетентності педагога вищої школи нами розроблено картку кваліметричного оцінювання, що складається з факторів, які відбивають складові управлінської компетентності викладача вищого навчального закладу; критеріїв, які дозволяють визначити рівень сформованості компетентності за певною складовою; вагомостей факторів і критеріїв, що визначають пріоритети у професійно-педагогічній діяльності викладача вищої школи; значення ступеня відповідності діяльності вимогам, що дозволяє виміряти якісні характеристики кількісною мірою;

2) на основі аналізу психолого-педагогічної літератури, наукових джерел з теорії управління і експертних оцінок визначено критерії (позиційно-ціннісний, когнітивно-операційний, аналітико-рефлексивний), що відображають спрямованість на розвиток управлінської компетентності, наявність стійкого інтересу до питань педагогічного управління; особистісно й професійно значущі якості; повноту управлінський знань і сформованість управлінських умінь; здатність до рефлексії (аналіз, самоаналіз, оцінка, самооцінка, осмислення, корекція діяльності);

3) залежно від прояву сукупності визначених критеріїв і показників управлінської компетентності викладача вищої школи визначено рівні її розвитку:

- продуктивний (високий, оптимальний), якщо сукупність критеріїв і показників є стійкими характеристиками особистості викладача, яскраво виражені, виявляються в усіх діях педагога постійно, ефективно, що ґрунтується на глибоких знаннях і вміннях щодо реалізації управлінської діяльності у ВНЗ;

- достатній (середній, допустимий), якщо сукупність критеріїв і показників є рисами особистості викладача ВНЗ, у професійно-педагогічних діях виявляються широко, ефективно. Проте, спостерігаються відхилення, які зумовлені частковим рівнем розвитку самих якостей чи несформованістю наявних управлінських знань і вмінь;

- елементарний (низький, критичний), коли сукупність критеріїв і показників є обмеженою й неефективною не виявляється в управлінській діяльності викладача ВНЗ; характерним є виявлення якостей-антиподів, навіть тоді, коли йому відомі вимоги до професійно-педагогічної діяльності у ВНЗ.

Представлене дослідження не вичерпує всіх аспектів окресленої проблеми й засвідчує необхідність її подальшого розроблення за такими перспективними напрямками, як пошук оптимальної кваліметричної моделі вимірювання сформованості управлінської компетентності викладача вищої школи за ситемою відповідних критеріїв, параметрів і показників; вивчення досвіду способів оцінювання сформованості управлінської компетентності викладача вищої школи в зарубіжних країнах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Архангельский С. И. Учебный процесс в высшей школе, его закономерные основы и методы : учебно-методическое пособие / С. И. Архангельский. – М. : Высшая школа, 1980. – 368 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2002. – 1426 с.
3. Дмитренко Г. А. Стратегічний менеджмент. Цільове управління освітою на основі кваліметричного підходу : навч. посіб. / Г. А. Дмитренко. – К. : ІЗМН, 1996. – 140 с.
4. Касьянова О. М. Педагогічна експертиза розвитку загальної середньої освіти регіону: теорія і практика : монографія / О. М. Касьянова. – Харків : НТУ «ХПІ», 2012. – 445 с.
5. Козлов Д. О. Формування управлінської компетентності майбутнього викладача вищої школи: зарубіжний досвід / Д. О. Козлов // Вища освіта України. – 2014. – № 4. – С. 50–58.
6. Козлов Д. О. Теоретичне обґрунтування моделі формування управлінської компетентності майбутнього викладача вищої школи у процесі магістерської підготовки / Д. О. Козлов // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2014. – № 8 (42). – С. 283–294.
7. Мармаза О. І. Кейс-технології як засіб формування компетенцій студентів менеджерських спеціальностей / О. І. Мармаза // Науково-методичне забезпечення якості освіти та його психологічний супровід: матеріали науково-практичної конференції / за заг. ред.: проф. М. В. Гадецького, Р. І. Черновол-Ткаченко, доц. О. І. Мармази. – Харків : ХНПУ, 2012. – С. 31–41.
8. Менеджмент освітніх закладів та управління проектами : зб. наук. пр. / за заг. ред. проф. М. В. Гриньової; Полтавський нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава : Астроя, 2010. – 258 с.
9. Освітній менеджмент в умовах змін : навч. посіб. / Л. Калініна, Л. Карамушка, Т. Сорочан, Р. Шиян та ін. ; за заг. ред.: В. Олійника [та ін.]. – Луганськ, 2011. – 308 с.
10. Сучасний словник іншомовних слів / укладачі: О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. – К. : Вид-во «Довіра», 2006. – 789 с.

РЕЗЮМЕ

Сбруева А., Козлов Д. Критерии и уровни сформированности управленческой компетентности преподавателя высшего учебного заведения.

Статья посвящена раскрытию проблемы оценивания готовности преподавателя высшей школы к управленческой деятельности. На основе кваліметрического подхода разработана карточка кваліметрического оценивания уровня сформированности управленческой компетентности преподавателя высшего учебного заведения. Аргументированы требования к выбору критериального аппарата для измерения сформированности управленческой компетентности преподавателя высшей школы. Предложены критерии (позиционно-ценностный, когнитивно-операционный, аналитико-рефлексивный) и определены уровни

(продуктивный, достаточный, элементарный) сформированности управленческой компетентности преподавателя высшего учебного заведения.

Ключевые слова: *квалиметрический подход, критерий, уровень, показатель, управленческая компетентность, преподаватель высшего учебного заведения.*

SUMMARY

Sbruieva A., Kozlov D. Criteria and Levels of Formation of the Managerial Competence of the Teacher of Higher Education Institution.

The article is devoted to the problem of evaluation of the higher school teacher's readiness to the managerial activity. It is emphasized that the intensive changes of the pedagogic systems and processes, the variability of curricula and educational technologies, the development of information and communication environment require a high level of readiness of the higher school teachers to managerial activity.

In modern conditions, special importance is paid to training high school teachers of the new generation. Managerial competence as a component of teacher professionalism in modern high school provides the ability to think critically, make decisions, the ability to adapt to the dynamic conditions of life, optimize resources for the realization of personal qualities and abilities of the student, the organization his motivated creative activity.

It is proved that formation of the managerial competence of the higher school teacher in the process of his professional activity requires the selection of parameters, criteria and indicators for the analysis, evaluation of the flow of the investigated process, the rationale for its development and definition of the level of the managerial competence components formation of the higher education institution teacher.

Based on the qualimetric approach that allows measuring qualitative characteristics by means of quantitative measure the card of qualimetric evaluation of the level of the higher school teacher's managerial competence formation is developed. The requirements for determining criteria apparatus for measuring the level of the higher school teacher's managerial competence formation are highlighted. The following criteria of the higher education institution teacher's managerial competence formation are offered: position-valuable, cognitive-operational, analytical and reflective. Productive, adequate and basic levels of the higher school teacher's managerial competence formation are outlined.

The present study does not exhaust all aspects of the problem and shows the need for further work in promising areas such as the search for the optimal qualitative measurement model of formation of managerial competence of teacher of high school in the system the relevant criteria, parameters and indicators; learning from the experiences of methods of assessment of formation of managerial competence of the teacher of high school in foreign countries.

Key words: *a qualimetric approach, criterion, a level, an indicator, managerial competence, a teacher of higher education institution.*

УДК 378.6:656.2.071.1:005.3(043.3/5)

Р. Сущенко

Запорізький національний технічний університет

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

Мета статті – розкрити науково-педагогічні підходи до формування управлінської культури майбутніх інженерів залізничного транспорту. Для досягнення мети застосовано такі теоретичні методи: аналіз і синтез наукової та